

कौसी तरकारी खेतीबाट हुने आम्दानी

- ④ काठमाडौं जस्तो हावापानी भएको स्थानमा चैत्र देखि आषाढ सम्म पटक, श्रावण देखि कार्तिक सम्म दोस्रो पटक, कार्तिक देखि फागुणसम्म तेश्रो पटक भन्नाले एक वर्षमा ३ पटक गरी ३ तरकारी बाली एक भाँडामा लिन सकिन्छ ।
- ⑤ एक भाँडामा एक पटकमा सरदर ३ के.जी. ताजा तरकारी उत्पादन हुने हुँदा ३ पटकमा करिब ९ के.जी. उत्पादन

कौसी तरकारी खेतीको लागि लाग्ने खर्च

क्र. सं.	विवरण	दर (रु.)	जम्मा (रु.)
१	२० गोटा गमला	८०	१,६००
२	२० गोटा बाक्स	५०	१,०००
३	२०० के.जी. माटोको दुवानी खर्च मात्र	-	१,०००
४	२०० के.जी. कुखुरा वा गाईभैसीको मल	१०	२,०००
५	१० के.जी. पिना	३०	३००
६	१० के.जी. हाडका धुलो	७०	७००
७	१० के.जी. गड्यैलाको मल	२०	२००
८	१० के.जी. बोकासि मल	२५	२५०
९	जिङ्ग, बोरेक्स, बायोजाम	-	२००
१०	फुलझारी	-	२००
११	निम, भिटामीन तथा जैविक विषादी र स्प्रेयर	-	४५०
१२	भिगोराइजर तथा रिजेनेटर मल	-	१००
जम्मा खर्च			८,०००

पहिलो वर्षमा लगानी स्वरूप जम्मा रु. ८,००० खर्च लाग्ने र दोस्रो वर्ष देखि गमला, बाक्स र माटो आदि खरिद गर्न नपर्ने भएकोले रु. ३,६०० घटन गई जम्मा रु. ४,४०० मात्रै खर्च हुनेछ । दोश्रो वर्ष देखि प्रति महिना रु. ३६७ र प्रति दिन रु. १२ खर्च लाग्ने हुन्छ तर ज्यामी वा श्रम भने आफ्नै फुर्सदको समयमा गरिने भएकोले सो को खर्च समावेश गरिएको छैन ।

हन्छ र ४० गोटा गमला वा काठको बाक्समा जम्मा ३६० के.जी. ताजा तरकारी उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ ।

५ जनाको एक परिवारलाई आलु र प्याज बाहेक एक महिनाको लागि ३० के.जी. तरकारी जरुरी हन्छ, जुन आफ्नो उत्पादनले पुग-नपुग हुन्छ ।

६ एक महिनाको लागि ३० के.जी. तरकारी आफुले उत्पादन गर्ने हो भने जम्मा खर्च रु. ३६७ लागदछ र सोही तरकारी बजारबाट खरीद गन्पर्दा सरदर रु. ६० प्रति के.जी. का

दरले पनि रु. १८०० लागदछ र एक वर्षको लागि रु. २१,६०० जित तरकारीमा खर्च गन्पर्ने हुन्छ र आफुले कौसी खेती प्रविधि अपनाउने हो भने जम्मा रु. ८,००० मात्रै भए पुगदछ ।

७ यस बाहेक आफुले आफ्नो घरमा उत्पादन गरेको तरकारी ताजा हुने र रसायनिक विषादी र रसायनिक मल हालेको नहुने भएकोले पौष्टिकयुक्त, स्वादिलो र ताजा हुने र आफुलाई मन परेको ताजा तरकारी छानीछानी खान पाइन्छ ।

कौसी तरकारी खेतीको लागि उपयुक्त जातका बाली र रोप्ने समय तालिका

बालीको नाम	जात	रोप्ने तरीका	बोटको किसिम	बीउ बेर्ना रोप्ने समय	बाली लिने समय	कैफियत
गोलभेडा	एच.आर.डी. १९	बेर्ना सार्ने	होचो बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	ठूलो फल
गोलभेडा	श्रुजना/इन्द्र	बेर्ना सार्ने	अरलो बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	सानो फल
भन्टा लाम्चो	अर्का केशव	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	वैशाख - अषाढ	अषाढ - असोज	कालो फल
पिरो खुसानी	तारा	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	स्वादिलो पिरो
पिरो खुसानी	एन.एस. १७०१	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	ज्यादै पिरो
माछ्ये खुसानी	हात्ती सुँडे	बेर्ना सार्ने	सानो बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	साधारण पिरो
भेडे खुसानी	कपाली वण्डर	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	गुलियो
बोडी होचो	चाईनिज	बीउ रोप्ने	होचो बोट	चैत्र - श्रावण	जेठ - कार्तिक	सेतोलामो कोसा
बोडी अग्लो	खुमल चाईनिज	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	चैत्र-मध्य श्रावण	जेठ - कार्तिक	सेतोलामो कोसा
सिमि होचो	एस. ९	बीउ रोप्ने	होचो बोट	चैत्र-शुरु भाद्र	जेठ - कार्तिक	सानो कोसा
सिमी अग्लो	चौमासे	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	चैत्र-शुरु भाद्र	जेठ - कार्तिक	लामो कोसा
सिमी अग्लो	चाईनिज लामो	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	चैत्र-शुरु भाद्र	जेठ - कार्तिक	सानो कोसा
तरकारी भटमास	चाईनिज	बीउ रोप्ने	होचो बोट	चैत्र - श्रावण	अषाढ - असोज	ठुलो गेडा
तरकारी भटमास	स्थानीय कालो गेडा	बीउ रोप्ने	मध्यम बोट	चैत्र - श्रावण	अषाढ - असोज	सानो कालो गेडा
केराउ होचो	आर्केल	बीउ रोप्ने	होचो बोट	मध्य भाद्र - असोज	कार्तिक - मशिर	चाई फल्ने
केराउ	सिविकम स्थानीय	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	असोज- कार्तिक	फागुन - चैत्र	ढीलो फल्ने
बकुल्ला	स्थानीय	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	भाद्र - असोज	मशिर - चैत्र	स्वादिलो
टाटे सिमी	डोली	बीउ रोप्ने	होचो बोट	चैत्र-शुरु भाद्र	जेठ - कार्तिक	केराउको जस्तो पाते कोसा
जुकीनी फसी	बुलम हाउस	बेर्ना सार्ने	होचो बोट	माघ - फागुन	वैशाख - जेठ	लामो, हरियो फल
जुकीनी फसी	येकोट	बेर्ना सार्ने	होचो बोट	भाद्र - असोज	असोज - मशिर	सानो, टाटेपाटे
काँक्रो	बेली	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	चैत्र - जेठ	जेठ - श्रावण	हल्का हरियो फल
काँक्रो	डाइनास्टी	बेर्ना सार्ने	मध्यम बोट	श्रावण - भाद्र	असोज - कार्तिक	गढा हरियो फल
रामतोरिया	अर्का अनामिका	बीउ रोप्ने	अग्लो बोट	चैत्र - जेठ	जेठ - भाद्र	चाई नद्धिपिने
बोकाउली	ग्रिन पोट	बेर्ना सार्ने	फैलने	श्रावण - भाद्र	असोज - कार्तिक	लामो समय फल्ने
रायो	माइक जायन्ट	बीउ/बेर्ना सार्ने	फैलने	सालभरी	सालभरी	नरम स्वादिलो
धनीराँ	कल्मी	बीउ छर्ने	गज्याउने	सालभरी	सालभरी	ढिलो फल्ने

“घरघरमा कौशी खेती, तरकारी खेती गरि आर्थिक उन्नति”

कौसी तरकारी खेती प्रविधि: एक परिचय

कौसी तरकारी खेती भन्नाले गमला, काठको बाकस, माछा राख्ने बाकस, जुट वा प्लाष्टिकको बोरामा अथवा ढलान गरेको छानोमा उचित मात्रामा माटो र मल भेरे छाना, बरन्डा, कौसी र घरका अन्य धाम लाग्ने ठाउँमा राखी तरकारी खेती गर्ने तरिका हो । जमिन नभएका तर ढलान गरिएको छाना, बरन्डा र कौसी भएका शहरबासीहरुको लागी यो तरिका अति उपयोगी मानिन्दू । कौसी तरकारी खेतीको लागि जरा कम फैलने, लामो समयसम्म फल वा पात टिप्पेर खान सकिने तरकारी बाली खेती गर्नु लाभदायक हुन्छ । यसको लागी प्रशस्त धाम लाग्ने र सजिलोसंग घरमा एक पटक प्रयोग भै खेर जाने पानीलाई प्रयोग गर्न सकिने ठाउँ छतौट गर्नुपर्दछ ।

कौसी तरकारी खेतीको लागि ठाउँको व्यवस्था

कौसी तरकारी खेतीको लागि विभिन्न प्रकारका भाँडाहरुको प्रयोग गर्न सकिन्दू ।

- ⊕ माटोको गमला, सिमेन्टको गमला, विस्कुटका खाली टीन, आधा काटिएको ड्रम, प्लाष्टिक तथा जुटको बोरा प्रयोग गर्न सकिन्दू ।
- ⊕ साधारणतया २० से.मी. देखि ३० से.मी व्यास भएको भाँडो राम्रो हुन्छ र भाँडाको उचाई ४५ से.मी. देखि ६० से.मी हुनु पर्दछ ।
- ⊕ यी भाँडाहरुको पिंधमा पानी निश्चेर जाने साना साना ४-५ वटा प्वाल बनाउनु पर्दछ ।
- ⊕ घरको बरन्डा र ढलान गरेको छतमा आधा मिटर देखि १ मिटर चौडाइ, आधा मिटर उचाई र आवश्यकता अनुसार

लम्बाई भएको स्थाई कौसी अथवा ढलान गरेको छतमा पनि माटो र मल भेरी तरकारी खेती गर्न सकिन्दू ।

- ⊕ स्थाई ठाउँ तयार गर्दा भाँडोको पिंधमा पानी निस्कनको लागी कम्तिमा २ वटा प्वाल राख्नु पर्दछ ।

कौसी तरकारी खेतीको लागी आवश्यक पर्ने सामान

- ⊕ ५ जनाको एक परिवारको लागी एक वर्षको लागी ४० गोटा गमला वा २० गोटा काठको बाकस वा ३० गोटा खाली जुटको बोरा आवश्यकता पर्दछ ।
- ⊕ एक गमलाको लागी ५ के.जी. मल, ५ के.जी. माटो, १ के.जी. खसो बालुवा वा स-साना गिड्ठि वा ईटाको टुकाको आवश्यकता पर्दछ ।
- ⊕ थाँका आदी दिनको लागी ४-६ फुट लामो बाँस वा निगा(लाको धोचा र आवश्यक परेमा उक्त थाँकामा विरुवा वा) धन्को लागी जुटको सुल्ती ।
- ⊕ बीउ तथा बेर्नामा ९-१० दिनको फरकमा भोलको रुपमा मल दिनको लागि घरायसी भोल मल र किराबाट बीउ र विरुवाको रक्षा गर्नको लागि ब्रोटोलोम कौवरे ओलिका तथा निमको भोल र रोगाबाट रक्षा गर्नको लागि ब्रोटोलोम कौवरे सजिवनी तथा पग्न गोल्ड मल
- ⊕ विरुवामा पानी दिनको लागी फुलभारी, प्लाष्टिकको वालीन, मग र गमलाको माटो र विरुवालाई जोगाइ राख्न भिगोराइजर र रिजेनेटर जैविक उत्प्रेरक र सानो हाते स्प्रेयर ।
- ⊕ बीउ तथा बेर्ना ।

मल तथा माटो तयार गर्ने तरिका

- ⊕ शुरुमा २०० के.जी. बजारमा पाइने प्राङ्गारिक मल, २०० के.जी. माटो, १० के.जी. पिना, १० के.जी. हाडको मल, १० के.जी. गड्यैला मल, ५०० ग्राम जिंक, ५०० ग्राम बोरेक्स, ५०० ग्राम बायोजाम र १० के.जी. बोकासि मलको व्यवस्था गरी एकनासले इ.एम. सख्खर पानी राखी मिसाउनु पर्दछ र यसलाई थुप्रो लगाई प्लाष्टिकले छोपि १५ दिनसम्म राख्नुपर्दछ र एक दुई पल्ट पानी राखी पल्टाउनु पनि पर्दछ ।
- ⊕ यो मल माटोको मिश्रणले एक वर्ष अर्थात तीन बालीसम्म लिन सकिन्दू । त्यसपछि पुराने माटोमा माथिकै अनुसार मलखाद थपी मिसाउनु पर्दछ । नयाँ माटो र बोरा, भाँडा आदि फेरि त्याउनु पर्दैन ।

कौसी वा छतमा मल बनाउने तरिका

- ⊕ २०० लिटर अटाउने एक प्लाष्टिकको ड्रम खरिद गर्ने र तरकारी खेतीबाट निकालिएको धाँस, तरकारीका पात, डाँठ, जरा र घरभित्रबाट निकालिएको फोहरलाई संकलन गरी मिसिनो गरी काटी उक्त ड्रममा राखी ई.एम. पानीले भिजाउने र बेला बेलामा ओल्टाइ पल्टाइ गर्नुपर्दछ ।
- ⊕ २ महिनापछि मल पाकदछ र उक्त मललाई भिन्नै पानी नपर्ने ठाउँमा राखी छोप्नु पर्दछ र खाली भएको ड्रममा फेरि माथि कै अनुसार मल बनाउने ।

माटो मल भर्ने र बीउ बेना रोप्ने तरिका

- ⊕ मल र माटोको मिश्रण गर्नु भन्दा पहिला स-साना ईटाका टुका वा गिड्ठिले भाँडाको प्वाल वरपर भर्नुपर्दछ । यसो गर्दा प्वालबाट पानी निश्चेर जान्दू र मिश्रण भाँडो मै रहन्छ जसले गर्दा प्वाल माटाले टालिन पाउदैन । त्यसपछि मल र माटोको मिश्रणले भाँडो भर्नुपर्दछ ।
- ⊕ मल माटोले भाँडोमाथि टम्म पुरा नभरि ३-४ से.मी. ठाउँ खाली राख्नुपर्दछ ।
- ⊕ भेरेको समिश्रणलाई एक पटक हजारीले राम्री भिजे गरी पानी दिनु पर्दछ र एक दुई दिनपछि मात्र विरुवा सार्नु वा बीउ रोप्नु पर्दछ ।
- ⊕ बेर्ना रोपिसकेपछि बेर्नाको फेद वरिपरि सुकेको धाँस वा कागजले हावाले नउडाउने किसिमले छोप्नुपर्दछ । त्यसैमाथि सिंचाइ गर्नुपर्दछ ।
- ⊕ बेर्ना रोप्दा एक-एक गोटा र बोरामा एकै स्थानमा २ गोटा रोप्नु पर्दछ । बीउ रोप्दा पनि यहि तालिका अपनाउनुपर्दछ ।
- ⊕ विरुवा सारेपछि हजारीले हल्का सिंचाइ गरिदिनुपर्दछ ।

बीउ अथवा विरुवा रोपेपछि गर्नुपर्ने काम

- ⊕ बीउ बेर्ना रोपिसकेपछि रोग तथा किराले नोक्सान पुऱ्याउन सक्छन् । अतः बीउ रोप्ने वित्तकै बजारमा पाइने निमको भोल २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई बेर्नाको सम्पूर्ण भाग र माटो समेत भिजे गरी छर्नुपर्दछ ।
- ⊕ त्यस्तै रोग लाग्नवाट जोगाउनको लागि आफुले घरमा बनाउन सकिने भोलमल वा ग्रिन गोल्ड भोल मल ७-७ दिनको फरकमा एक भाग मलमा १० भाग पानी मिसाई सम्पूर्ण विरुवा र विरुवा वरिपरिको माटो भिजे गरी बेलकीपख छर्नुपर्दछ । यो भोल मल छर्नेपछि सजिवनी १०० ग्राम र १०० ग्राम चिनी सख्खरलाई २० लिटर पानीमा धोली बेलकीपख १५ दिनको फरकमा २ पटक छर्नुपर्दछ । साथै ई.एम. र सख्खर मिसाएको पानी पनि छर्नु राम्रो हुन्छ ।
- ⊕ माटोमा प्रायः खेपे किरा लाग्ने भएकोले बीउ वा विरुवा सार्नु भन्दा पहिले १०० ग्राम सख्खर वा चिनीलाई २० के.जी. मलमा मिसाई गमला वा बाकसको माटोमा ३-४ मुठी उक्त जैविक विपादीयुक्त मल मिसाउनु पर्दछ ।
- ⊕ प्रायः गरेर तरकारी बालीमा शुरुमा खाद्य तत्वको कमी हुने र यसको आपूर्ति नगरिएको खण्डमा विभिन्न रोग वा विकृति देखापरि उत्पादन र गुणस्तर समेतमा नराम्रो असर पर्ने भएकोले जिपलेक्स २ एम.एल. र पुमा ५५५ एक एम.एल. प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई १५ दिनको फरकमा ४-५ पटक छर्नुपर्दछ । साथै भिगोराइजर २ एम.एल. प्रति लिटर पानीका दरले मिसाई छर्दा बोट राम्री सप्रिन पाउँदछ ।
- ⊕ गमलामा तरकारी खेती गर्दा पानीको आवश्यकता बढि हुने भएकोले माटो सुक्न नपाउने गरी दिन वा एकदिन बिराएर फुलभारीले वा सानो प्लाष्टिकको मगले नवगाउने किसिमले पानी उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- ⊕ तरकारी टिप्पने तरिका
- ⊕ कौसी तरकारी खेती गर्नेहरुले तरकारी टिप्पने समय र तालिकामा विशेष ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । तरकारी बढी छिपिउन्जेल बोटमा राख्ना अरु नर्यां चिचिला लाग्ने र फलेका साना तरकारीको विकास हुन पाउदैन र उत्पादकत्व र गुणस्तरमा समेत नराम्रो असर पर्दछ ।